

Delo v korist skupnosti – nov način prevzgoje mladoletnih prestopnikov v Sloveniji

Katja Filipčič*

Delo v korist skupnosti je bilo uvedeno v slovenski model obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj 1995. leta kot samostojen vzgojni ukrep in kot oblika odvratanja od kazenskega postopka. Po desetih letih pa se delo v korist skupnosti še vedno ni uveljavilo v sodni praksi. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je v letih 2002 – 2005 izvajal raziskavo »Uvajanje socialnih treningov in dela v korist skupnosti kot vrste vzgojnih ukrepov« in ocenjeval razloge za takšno stanje. Osrednji del raziskave je analiza 86 zadev, v katerih so tožilci (59 zadev) in sodniki (27 zadev) v letih 2002 – 2005 mladoletnikom izrekli ukrep delo v korist skupnosti. Ukrep je bil v 75% zadevah izrečen mladoletnikom, ki so izvršili premoženjska kazniva dejanja. Večina mladoletnikov je morala opraviti delo v obsegu 20 – 25 ur, čeprav lahko glede na zakonsko ureditev sodnik določi delo v obsegu do največ 120 ur, tožilec pa do 60 ur. V analiziranih zadevah je bilo delo uspešno opravljeno v 83% zadevah; v 12% je Center za socialno delo odklonil organizacijo dela v korist skupnosti kljub pravnomočni sodni odločbi, ki mu je naložila organizacijo in izvedbo tega ukrepa v skladu s slovensko zakonodajo. Pri tem se je center skliceval na neurejena sistemska vprašanja glede plačila nezgodnega zavarovanja mladoletnika med opravljanjem dela. Raziskava je ugotovila, da nekatera vprašanja organizacijske narave pri izvajanju dela v korist skupnosti res še niso sistemsko urejena, vendar ne v tolikšni meri, da bi to onemogočalo izvajanje ukrepa. Temeljna ugotovitev raziskave pa je, da so centri za socialno delo najprimernejši organi za izvajanje dela v korist skupnosti za mladoletne storilce kaznivih dejanj in da bi ustanavljanje posebnih organov za izvajanje tega ukrepa lahko pomenilo poudarjanje kaznovalne in ne prevzgojne narave ukrepa.

Ključne besede: delo v korist skupnosti, mladoletni prestopniki, prevzgoja, vzgojni ukrepi, izvrševanje, raziskava, Slovenija

UDK: 343.915:343.274 (497.4)

1. Značilnosti dela v korist skupnosti kot alternativnega ukrepa za mladoletne prestopnike

1.1 Razvoj obravnavanja mladoletnih prestopnikov

Idejo o posebnem obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj zasledimo že v najstarejših poznanih pravnih sistemih.¹ Konec 19. stoletja je doživela razcvet in splošno podporo tako med pravniki kot drugimi strokovnjaki, ki so si prizadevali za boljše življenje otrok in uresničevanje njihovih pravic. Z ustanovitvijo posebnega sodišča za mladoletnike v

ZDA leta 1899 se je začelo obdobje ustanavljanja posebnih organov, ki so mladoletnike obravnavali v drugačnih postopkih in z drugačnim namenom kot polnoletne storilce kaznivih dejanj. Izhodišče posebnega obravnavanja in izrekanja posebnih sankcij je bilo spoznanje, da odgovornost mladoletnikov zaradi njihove nezorelosti ne more biti izenačena s polnoletnimi storilci in da je nanje mogoče uspešneje pozitivno vplivati. Približno sedem desetletij so bili zagovorniki ideje različnega obravnavanja uspešni, zadnjih dvajset let pa lahko opazimo ponovno približevanje obravnavanju polnoletnih storilcev kaznivih dejanj.² To približevanje se kaže predvsem na naslednjih področjih:

– postopkovne garancije: vloga sodnika za mladoletnike je bila v okviru parens patriae doktrine, ki je bila dosledneje razvita v ZDA, mišljena kot vloga roditelja, ki deluje v korist otroka v manj formaliziranem in zato otroku prijaznejšem postopku. To pa je pomenilo tudi manj procesnih garancij v primerjavi s postopkom, v katerem so bili obravnavani polnoletni storilci kaznivih dejanj. Kljub tako zastavljeni vlogi sodnika pa so bili izrečeni ukrepi intenzivni posegi države v življenje in pravice mladoletnika. Zato so

* Katja Filipčič, doktorica pravnih znanosti, docentka na Pravni fakulteti v Ljubljani in raziskovalka na Inštitutu za kriminologijo, Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana

¹ Idejo o kazenski neodgovornosti otrok, ki storijo kaznivo dejanje, zasledimo že v rimskem pravu (in tudi v nekaterih starejših pravnih virih). Izhajala je iz ugotovitve, da otrok pod določeno starostjo zaradi stopnje kognitivnega in moralnega razvoja ne more razumeti pomena svojega dejanja, da bi razlikoval med dobrim in zlim, med pravno dovoljenim, zapovedanim in prepovedanim ravnanjem. Če je otrok storil kaznivo dejanje, je država njegovo obravnavanje in kaznovanje prepuščala družini, saj ni mogel biti subjekt kaznivega dejanja. V Justinjanovem kodeksu iz leta 529 n.št. je tako določena starost 7 let. Storilci, starejši od 7 let, pa so bili kategorizirani v več skupin glede na njihovo sposobnost odgovornosti za krivdo. (Matić 1973, Carić 1971)

² Prelomnica v zgodovini mladoletniškega kazenskega prava je dobro poznana odločitev ameriškega Vrhovnega sodišča v zadevi Gault.

bile utemeljene zahteve, da morajo biti mladoletnikom v sodnih postopkih zagotovljene vse temeljne procesne garancije. Razlike med postopkom za mladoletne in polnoletne storilce so se zato zmanjšale;

– sistem sankcij: mladoletni storilci kaznivih dejanj so predvsem v zadnjih dveh desetletjih v večini držav obravnavani strožje in v tem smislu se njihovo obravnavanje približuje obravnavanju polnoletnih storilcev kaznivih dejanj. Represivnejše obravnavanje mladoletnikov se kaže predvsem v zniževanju starosti za kazensko odgovornost,³ uvajanju novih vzgojnih ukrepov ali kazni s strogim nadzorstvom ali celo novih oblik odvzema prostosti⁴ in pa razširitev možnosti, da mladoletnika obravnava sodišče za polnoletne storilce kaznivih dejanj in mu tudi izreče kazen za polnoletne.⁵

Med navedenimi trendi je še posebej zanimivo nižanje starosti za kazensko odgovornost, ko država predpostavlja, da mladoletniki dozoriyo prej in so zato prej odgovorni za svoja dejanja. Hkrati opažamo nasproten trend, ki se kaže v trditvah, da mladostniki dozoriyo pozneje in jih mora država dlje časa varovati pred različnimi zlorabami, predvsem spolnimi. Zato se starost, ko lahko mladostnik samostojno odloča o vstopu v aktivno spolno življenje, viša.⁶ Na eni strani torej očitno krajšanje dobe otroštva, na drugi strani pa njeno podaljševanje.

³ Anglija je znižala starost za nastop kazenske odgovornosti s 14 na 10 let s sprejetjem Crime and Disorder Act leta 1998 (Graham 2004). V devetdesetih letih so znižale starost tudi Poljska (Stando Kawecka 2004), Francija, Grčija in Nizozemska (Junger Tas 2002). Razprave o znižanju starostne meje še potekajo v večini vzhodnoevropskih držav, kot npr. v Estoniji, Latviji, Ukrajini, Moldaviji, Makedoniji, na Češkem in Slovaškem (Muncie 2005).

⁴ Francija je leta 2002 zvišala kazni, odprla nove ustanove in zapore za mladoletnike (www.ladocumentationfrancaise.fr). Belgija, s tradicionalno zaščitniškim modelom obravnavanja, je leta 2002 odprla poseben tip ustanove zaprtega tipa za mladoletne storilce hujših kaznivih dejanj; pred tem Belgija ni poznala zaprtih ustanov za mladoletnike (www.ecolo.be). Poljska je leta 2000 uvedla strožje kaznovanje mladoletnikov (Stando Kawecka 2004). V obdobju 1995-2000 je bistveno naraslo število mladoletnikov v zaporih v Angliji, Grčiji, Nemčiji, na Nizozemskem in Portugalskem (Muncie 2005).

⁵ Najbolj skrajni primer t.i. transferja mladoletnikov v sistem za polnoletne storilce kaznivih dejanj z ZDA. V obdobju 1992-1997 so vse zvezne ameriške države razen treh, z zakonskimi spremembami povečale možnost za obravnavanje mladoletnikov v postopku za polnoletne. Za nekatera kazniva dejanja je predpisan celo obvezen prenos pristojnosti (Schaffner, 2002). V Evropi poznajo možnost prenosa obravnavanja mladoletnikov v sistem za polnoletne storilce v Angliji, na Nizozemskem (Junger Tas 2002), na Škotskem (Scottish Law Commission), v Belgiji (van Dijk 2004), na Poljskem (Stando Kawecka 2004).

⁶ Starost za privolitveno sposobnost za spolne odnose je po Evropi različna; od 12 let za deklice na Nizozemskem do v povprečju najpogosteje določene starosti 15 let (www.ageofconsent.com). In navedena starost se je v nekaterih zakonodajah dvignila (npr. v Sloveniji leta 1999 iz 14 na 15 let), še bolj pa je ta dvig očitno v Evropi v daljšem časovnem obdobju zadnjih 50 let.

V krepitvi represivnosti pri obravnavanju mladoletnih prestopnikov se skriva še eno protislovje; večina evropskih držav ob uvajanju ostrejših kazni in pogostejšem izrekanju zavodskih vzgojnih ukrepov z vsemi znanimi negativnimi učinki prepoveduje staršem, da bi pri vzgoji v družini uporabljali katerekoli oblike nehumanega kaznovanja (mednje sodijo tudi najblažje oblike telesnega kaznovanja in psihično trpinčenje)⁷. Država se torej postavlja v vlogo najboljšega skrbnika otrokovih pravic nasproti staršem. Ko pa sama kaznuje, otrokove koristi potisne v ozadje in da prednost zagotavljanju varnosti družbe (čeprav je učinkovitost doseganja varnosti družbe s kaznovanjem vprašljiva). Država dosledno skrbi za zagotavljanje koristi otroka v družini, ko gre za starše, manj pa je zainteresirana za njegovo skrb, ko bi jo morala zagotavljati sama. Ob tem le opozarjam na spornost trditve, da je poseganje države v družino s pravnimi – prisilnimi mehanizmi že ob najlažjih oblikah fizičnega nasilja (kot je npr. »ena za ušesa«) v otrokovo korist.

1.2 Razlike med kontinentalno Evropo in anglosaksonskimi državami

Še posebej izrazito razliko med represivnejšim obravnavanjem mladoletnikov in hkratnim velikim poudarjanjem države kot najboljšega skrbnika otrokovih pravic (predvsem pred možnimi zlorabami) je opaziti v ZDA. Upravičeno se zato sprašujemo, ali je to tudi prihodnost razvoja obravnavanja mladoletnih storilcev v Evropi. Čeprav je val večje represije že pljusnil v Evropo, je bistveno močnejše zajel Anglijo kot kontinentalno Evropo. Po mojem mnenju se bodo razlike med državami, ki pripadajo anglosaksonskemu pravnemu sistemu in kontinentalnemu evropskemu sistemu, zmanjševale, vendar bodo ostale tudi v prihodnje, in sicer iz več razlogov.⁸

⁷ Švedska je prva (leta 1979) izrecno z zakonodajo prepovedala vse oblike fizičnega kaznovanja otrok; nobena oblika fizičnega kaznovanja več ni dopustna, tudi t.i. razumna mera kaznovanja. Vsebinsko enako prepoved so poleg Švedske do danes sprejele naslednje države: Finska (1983), Norveška (1987), Avstrija (1989), Ciper (1994), Danska (1997), Latvija (1998), Hrvaška (1999), Nemčija (2000), Izrael (2000), Bolgarija (2000), Islandija (2003), Romunija (2004), Ukrajina (2004) in Madžarska (2005). (<http://endcorporalpunishment.org>). Za vse navedene države, razen za Ciper, velja, da je bila prepoved zajeta v civilno zakonodajo (praviloma v družinsko zakonodajo) in torej ni predstavljala nove inkriminacije neposredno. To številni pisci tudi poudarjajo, hkrati pa priznavajo posreden vpliv takšne prepovedi na kazensko pravo. Vsaka klofuta ali druge oblike nasilja namreč tako postanejo protipravne in s tem vplivajo na interpretacijo zakonskih znakov ustreznih kaznivih dejanj. Država bi torej lahko s svojim najrepresivnejšim mehanizmom (kazenskim pravom) v primeru klofute posegla v družino in po formaliziranem postopku kaznovala starše. Tudi pri nas so se v letu 2004 pričela prizadevanja za prepoved vseh oblik fizičnega kaznovanja otrok v družini v okviru Zveze prijateljev mladine Slovenije.

⁸ Podrobneje v Junger Tas 2002, str. 40-41

Med pomembnejšimi je prav gotovo različna pravna tradicija; evropski pravni sistemi so se razvili iz inkvizicijskega, ameriški pa iz adversarnega. Posledice različnega zgodovinskega razvoja se kažejo v drugačni vlogi sodnika in v cilju postopka. Še pomembnejša pa je razlika v pojmovanju vloge posameznika v družbi. Ameriška družba poudarja odgovornost posameznika za svoje odločitve, za svoj način življenja in za posamična ravnanja. Družba ni odgovorna za njegovo življenje in zato tudi ni potrebno, da bi spreminjali institucije, ampak je treba spremeniti posameznika. V kazenskem pravu to pomeni, da se na posameznika skuša vplivati prek obravnavanj ali drugih oblik svetovanja, v zadnjem času pa predvsem s kaznovanjem. V kontinentalni Evropi pa je bila za usodo posameznika bolj poudarjena tudi vloga družbe in skupin, ki jim posamezniki pripadajo. Evropa je tudi razvila državo blaginje (welfare state), ki je skrbela za reševanje problemov, kot so brezposelnost, revščina, zdravje. Vse to se odraža v odgovornosti skupnosti do posameznika in ne zgolj v poudarjanju posameznikove lastne odgovornosti pri izbiri življenjskega stila. Val neoliberalizma je sicer načel nekatere od navedenih značilnosti odnosa med posameznikom in družbo tudi v kontinentalni Evropi, vendar temeljne ostajajo. Pri obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj se to kaže v pojmovanju omejene mladoletnikove individualne odgovornosti za ravnanje ob hkratnem poudarjanju potrebe po zaščiti, vzgoji in državnem ukrepanju zaradi rehabilitacije. Vsaj za večino mladoletnikov, t.j. storilcev lažjih kaznivih dejanj.

V Evropi se v zadnjih letih krepi še en izrazit trend, ki bi lahko zaustavil punitivni val iz ZDA. To je intenzivno iskanje različnih alternativnih načinov obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj zunaj sodišča. Ta razvoj je sicer opaziti tudi v ZDA, vendar ne v tolikšni meri kot v Evropi, predvsem pa so cilji alternativnega obravnavanja različni (alternativno obravnavanje je v ZDA pogosto bolj kaznovavno od tradicionalnega). V Evropi prevladujeta dve obliki izvensodnega obravnavanja⁹:

- odvracanje od sodnega obravnavanja: policija ali tožilstvo odstopi zadevo v obravnavanje nerepresivnim službam. Tipičen primer je poravnavanje med storilcem in žrtvijo, ki se najpogosteje zaključi z opravičilom ali delom v korist žrtve;
- »skupnostne sankcije«: sankcije, ki se izvršujejo v skupnosti in ki jih mladoletniku naloži tožilec ali sodnik. Ideja izhaja iz koncepta restorativne pravičnosti; storilec mora odpraviti škodo, povzročeno s kaznivim dejanjem z restitucijo ali kompenzacijo, z neplačanim delom za žrtev ali skupnost. V to kategorijo sodijo tudi treningi socialnih veščin, različne terapevtske intervencije, delo v korist skupnosti.

⁹ Junger Tas 2002, str. 41

1.3. Sprejetost dela v korist skupnosti v evropskih pravnih sistemih

Restorativna pravičnost je v zadnjih letih vedno bolj uveljavljena alternativa tako retributivnemu kot tudi rehabilitativnemu modelu obravnavanja storilcev kaznivih dejanj. Delo v korist skupnosti je ukrep, ki neposredno izpolnjuje izhodišča te usmeritve; gre za poravnavo škode, ki jo je skupnost utrpela zaradi kaznivega dejanja (seveda predvsem v simbolnem smislu). Številni avtorji poudarjajo, da pri delu v korist skupnosti ne gre za kaznovanje storilca (kaznovanje je etično sporno in prek različnih mehanizmov izključuje storilca iz družbe) in poudarjajo, da tudi rehabilitacija ni osnovni namen tega ukrepa. Bistvena je odprava škode. Dejstvo pa je, da soočanje z dejanjem z odpravo škode deluje prevzgojno in da je pozitiven stranski učinek (dodatna boniteta) tega ukrepa.¹⁰

Anglija je že 1973. leta eksperimentalno uvedla delo v korist skupnosti in iz Anglije se je zanimanje za ta ukrep hitro razširilo najprej po zahodni Evropi, nato pa tudi v druge evropske države.¹¹ Nekdanje socialistične države so bile še najbolj zadržane do te sankcije. Eden izmed razlogov je, da je imelo delo v času socializma poudarjen prevzgojni namen in je bilo kot tako uporabljeno tudi za sankcioniranje političnih nasprotnikov.¹² Ta »zgodovinska izkušnja« je bila ovira za razmišljanje o delu v korist skupnosti na drugačnih izhodiščih. Vendar se v zadnjih desetih letih tudi v kazenske zakonodaje nekdanjih socialističnih držav uvršča delo v korist skupnosti v sezname kazenskih sankcij ali kot način njihove izvršitve (npr. Češka¹³ in Slovenija 1995 leta).

Kljub prej opisanemu konceptu restorativne pravičnosti, kamor se delo v korist skupnosti dobro umešča, pa je bil ta ukrep pogosto uvajan kot alternativa kratkotrajnim zapornim kaznim ob hkratnem naraščanju kriminalitete, kar je

¹⁰ Walgrave 1996

¹¹ Švica 1974 (tega leta samo za mladoletnike, leta 1990 tudi za polnoletne), Zahodna Nemčija 1975, Luksemburg 1976, Italija in Nizozemska 1981, Belgija, Danska in Portugalska 1982, Francija 1983, Irska in Norveška 1984, Nizozemska 1989, Švedska 1990, Finska 1991 (Harris, Wing Lo 2002, str.427, Muiluvuori 2001, str. 72, Jacobs, Dantine 2002)

¹² Temeljni zakon o prekrških (Ur.l. FLRJ, št. 107/47), ki se je uporabljal v celotni nekdanji Jugoslaviji, je med upravnimi kaznimi za prekrške navajal tudi »poboljševalno delo do treh mesecev« (6.čl. zakona). Nekateri posebni zakoni pa so določali kot kazensko sankcijo za prekršek tudi »družbeno koristno delo« celo do dveh let (npr. Zakon o prekrških zoper javni red in mir iz leta 1949). V prvih letih po vojni so storilce prekrškov obravnavale posebne komisije za prekrške, ki so jim predsedovali načelniki organov za notranje zadeve. Te komisije so bile odvisne od svojih nadrejenih, tako da ne moremo govoriti o njihovem samostojnem in neodvisnem odločanju. Zato je bil politični vpliv na njihovo delovanje velik. (več o razvoju obravnavanja prekrškov v Sloveniji v: Pavlina 1992)

¹³ Harris, Wing Lo 2002, str. 427

povzročalo prenapolnjenost zaporov. V ospredju je bil torej predvsem pragmatični vidik dela v korist skupnosti, saj je bil ta ukrep cenejši kot zaporna kazen, četudi kratkotrajna. Na naraščajoče zanimanje za delo v korist skupnosti so se odzvale tudi mednarodne organizacije; Svet Evrope je že leta 1976 sprejel priporočilo¹⁴ in svetoval državam, naj uporabljajo alternative zaporni kazni, med katerimi je navedel tudi delo v korist skupnosti. Podoben poziv je oblikoval tudi šesti kongres OZN o kriminaliteti leta 1984.¹⁵ V kasnejših letih so mednarodne organizacije namenile posebno pozornost sankcijam, ki se izvršujejo v skupnosti (tudi delo v korist skupnosti), kot novi obliki odzivanja na kriminaliteto in jih zajela v nekaj dokumentih.¹⁶

Delo v korist skupnosti pa ima v različnih pravnih sistemih različno pravno naravo.¹⁷ V nekaterih je procesni institut v pristojnosti tožilca, ki osumljencu naloži določen obseg dela in z izpolnitvijo naloge se storilec izogne formalnemu kazenskemu postopku. Na tak način storilec ni stigmatiziran, manjši pa so tudi stroški vodenja kazenskega postopka. V nekaterih državah pa je delo v korist skupnosti opredeljeno kot samostojna sankcija. V drugih se uporablja kot pogoj za izrek pogojne obsodbe ali pogojnega odpusta iz zavora. V skladu z nekaterimi kazenskimi zakonodajami se lahko izreče skupaj z drugimi sankcijami, kot npr. z nadzorstvenimi ukrepi, denarno kaznijo, opomini, odvzemom vozniškega dovoljenja ali javljanja na policijski postaji in podobno. Zelo pogosta pa je že omenjena opredelitev dela v korist skupnosti kot način izvrševanja krajših zapornih kazni ali kot njena alternativa.¹⁸

1.4 Učinkovitost dela v korist skupnosti kot alternativne sankcije

Empiričnih raziskav o učinkovitosti posamičnih kazenskih sankcij je malo, in še tiste redke, ki so bile opravljene, so deležne številnih kritik. Najprej se srečamo že s problemom opredelitve učinkovitosti oz. uspešnosti neke sankcije. Preveč

poenostavljena je razširjena domneva, da je stopnja povratništva najzanesljivejši ali celo edini pokazatelj učinkovitosti sankcije. Veliko raziskav z merjenjem povratništva obsojencev zaključuje, katere kazni so najučinkovitejše. Pri tem pozabljajo, koliko različnih dejavnikov vpliva na storitev kaznivega dejanja in da je storilčeva predhodna izkušnja s sodnim sistemom le eden izmed mnogih dejavnikov in tudi ne najpomembnejši.

Tako pridemo do metodoloških problemov, kako v meritve zajeti različne dejavnike. Med metodološkimi problemi pa je še posebej izrazita težavnost oblikovanja kontrolne skupine, ki bi rezultatom dala pečat znanstvene zanesljivosti. Kljub vsemu najdemo v literaturi nekaj manjših raziskav, ki so si prizadevale odpraviti večino metodoloških ovir. V skandinavskih deželah so tako večkrat merili uspešnost dela v korist skupnosti. Pri tem so upoštevali, koliko storilcev je opravilo naloženo delo (v teh primerih so ukrep označili kot uspešno izveden) in koliko storilcev je v določenem času po opravljenem delu ponovno storilo kaznivo dejanje, in to stopnjo povratništva primerjalo s povratništvom tistih, ki jim je bila izrečena druga sankcija. Takšne večje raziskave iz osemdesetih in devetdesetih let, opravljene na Danskem, Norveškem in Finskem, so pokazale, da med 70 in 80 % obsojencev opravi delo. Glede stopnje povratništva pa so ugotovitve različne; od trditve, da je povratništvo bistveno manjše kot pri kazni zavora, do trditve, da ni bistvenih razlik glede povratništva.¹⁹

Med zanimivejšimi in metodološko skrbno izvedenimi raziskavami je švicarski eksperiment iz srede devetdesetih let. Njegova posebnost je skrbno oblikovana kontrolna skupina.²⁰ Avtorji so primerjali povratništvo tistih storilcev, ki jim je bila izrečena kazen zavora do 14 dni (kar je pogosto izrečena sankcija v Švici za najlažja kazniva dejanja), s tistimi, ki jim je bila izrečena sankcija delo v korist skupnosti v primerljivem obsegu (en dan zavora so enačili z 8 urami dela). Osnovna ugotovitev raziskave je bila, da delo v korist skupnosti zmanjšuje povratništvo v primerjavi s kratko zaporno kaznijo. Ta učinek raziskovalci niso v veliki meri pripisali življenjski ali delovni izkušnji storilca kot posledici dela, ampak predvsem temu, da je storilec delo v korist skupnosti

¹⁴ Committee of Ministers of the Council of Europe: Resolution (76)10

¹⁵ Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 1984

¹⁶ Svet Evrope je na tem področju sprejel dve pomembnejši priporočili: Recommendation R (92)16 on the European Rules on Community sanctions and measures, Recommendation Rec (2000)22 on improving the implementation of the European rules on community sanctions and measures

¹⁷ Predstavitev nekaterih evropskih in neevropskih sistemov v Harris, Wing Lo 2002, str. 439

¹⁸ Nekatero državo so oblikovale posebno formulo za preračunavanje dolžine izrečene zaporne kazni v ustrezno število ur dela v korist skupnosti (pogosto je en mesec zavora izenačen s 30 do 40 urami dela v korist skupnosti).

¹⁹ Muiluvuori 2001

²⁰ V kantonu Vaud so 1993. leta začeli izvajati projekt, v katerem so namesto kazni zavora do 14 dni sodniki lahko izrekli delo v korist skupnosti. Vsi obsojeni na takšno kratko zaporno kazen so bili obveščeni o možnosti nadomestitve te kazni z delom v korist skupnosti. Z zainteresiranimi obsojenci so opravili razgovor. Če so ugotovili, da izpolnjujejo določene kriterije za delo v korist skupnosti, so jih obvestili, da bodo med njimi naključno izbrali tiste, ki jim bo kazen zavora nadomeščena z delom v korist skupnosti. Na ta način sta bili naključno izbrani eksperimentalna in kontrolna skupina. V eksperimentu je bilo naključno izbranih 123 obsojencev; 84 je bilo izrečeno delo v korist skupnosti, 39 pa jih je prestajalo zaporno kazen do 14 dni. (Killias, Aebi, Ribeaud 2000, str. 42-43)

dojel kot posledico svojega dejanja in ne kot posledico sodnikove »napačne, slabe ali krivične presoje«.²¹

Ne glede na pomanjkanje eksperimentalnih rezultatov, ki bi dokazovali večjo učinkovitost dela v korist skupnosti v primerjavi z drugimi sankcijami menim, da je uvajanje te in drugih alternativnih sankcij smiselno in potrebno. Ni dokazano, da bi bile alternativne sankcije manj učinkovite od represivnejših – če torej lahko država doseže enake (če ne celo boljše) učinke z manjšimi posegi v temeljne pravice ljudi, je dolžna izbrati manj agresivne ukrepe.

1.5 Delo v korist skupnosti v slovenskem sistemu obravnavanja mladoletnikov

Kazenski zakonik (v nadaljevanju KZ)²² je 1995. leta uvedel nov vzgojni ukrep navodila in prepovedi (77. člen KZ) in med desetimi navodili in eno prepovedjo navedel tudi delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti. Ob oblikovanju nove kazenske zakonodaje je bila slika izrečenih vzgojnih ukrepov povsem neprimerna. Med njimi je namreč prevladoval ukor (skoraj 60 % izrečenih sankcij), ki je bil izrečen tudi mladoletnikom, ki so ponavljali kazniva dejanja in bi potrebovali intenzivnejšo sankcijo, ni pa jih bilo potrebno izločiti iz njihovega okolja. Sodišča očitno niso bila prepričana v uspešnost drugih nezavodskih vzgojnih ukrepov predvsem zaradi nedorečenosti njihovega izvrševanja. Poleg tega so sodniki čutili potrebo po večji individualizaciji pri izbiri vzgojnih ukrepov. In nov vzgojni ukrep navodilo in prepovedi naj bi omogočil ravno to. Motiv za uvedbo tega ukrepa torej ni bilo iskanje alternativ zavodskim ukrepom ali celo zaporu, ali iskanje novih vzgojnih ukrepov, ki se izvršujejo v mladoletnikovem okolju, ampak iskanje alternativ nezavodskim ukrepom.

Tabela 1 pokaže, da je nov vzgojni ukrep bistveno spremenil podobo izrečenih sankcij. Najpomembnejša sprememba je, da se je z izrekanjem novega vzgojnega ukrepa delež izrečenih ukorov zmanjšal za polovico. Zanimivo je, da se je hkrati zvišal delež ukrepov nadzorstva organov socialnega varstva, to pa je posledica zakonske možnosti, da lahko sodnik izreče navodila tudi ob vzgojnem ukrepu nadzorstvo organa socialnega varstva (78. člen KZ). Podrobnejša analiza izrečenih navodil pokaže, da med njimi prevladujejo le nekateri (najpogosteje je to opravičilo oškodovancu). Nekaj med njimi pa je takih, ki jih sodniki še 10 let po uvedbi izrekajo le izjemoma. In mednje sodi tudi delo v korist skupnosti, ki ga v obsegu do 120 ur lahko sodnik naloži mladoletniku.

Mladoletniki pogosteje kot kazniva dejanja izvršujejo prekrške. Kot vse ostale storilce prekrškov jih obravnavajo sodniki Okrajnih sodišč (in ne specializirani sodniki za mladoletnike);²³ v postopku za prekrške pozna Zakon o prekrških poseben postopek za mladoletnike in poseben sistem sankcij.

Tabela 1: Deleži posameznih kazenskih sankcij, izrečenih mladoletnikom v Sloveniji v obdobju 1980-2002²³

leto	skupaj	ukor (%)	Navodila in prepovedi* (%)	Nadzorstvo organa soc. varstva (%)	Zavodski ukrepi (%)	Ml. zapor (%)	Den. kaznen* (%)
1980	856	36.4	-	39.5	13.8	1.1	-
1985	1098	48.6	-	33.1	7.9	1.0	-
1990	997	58.3	-	28.8	6.1	0.3	-
1995	499	58.1	2.8	29.3	8.2	1.4	0.2
1996	500	53.4	9.6	29.8	5.6	0.6	1.0
1997	617	42.8	16.2	33.5	5.8	0.2	1.5
1998	636	35.2	15.4	39.5	7.9	0.1	1.9
1999	706	33.6	18.4	40.4	5.1	0.5	1.8
2000	591	29.5	22.7	40.8	4.6	1.5	0.8
2001	571	29.3	18.2	47.3	3.5	0.9	0.9
2002	728	29.8	14.6	49.9	4.0	0.8	1.0

* uvedeno leta 1995

²³ Sodna statistika

²⁴ S 1.1.2005 se je začel uporabljati nov Zakon o prekrških (ZP-1), ki je odpravil posebne organe, imenovane sodniki za prekrške. Dotedanji sodniki za prekrške so postali sodniki Okrajnih sodišč.

²¹ Killias, Aebi, Ribeaud 2000

²² Kazenski zakonik, Ur.l. RS, št. 63/94, 40/2004

Tabela 2: Obravnavani mladoletni storilci prekrškov v obdobju 1997 – 2001

	1997	1998	1999	2000	2001
VZGOJNI UKREPI	12.144	12.191	12.214	11.380	9.641
ukor	95,8%	95,1%	97,6%	97,4%	95,9%
nadz.staršev	1,8%	1,4%	0,6%	1,3%	2,3%
nadz. CSD	1,9%	3%	1,5%	1%	1,7%
disc. center	0,3%	0,3%	-	-	-
DENARNA KAZEN	602	438	418	293	207

Analize sodnih statistik kažejo, da se sodniki za prekrške v več kot 95% primerov odločajo za izrek vzgojnega ukrepa in ne denarne kazni, ki je edina kazen za mladoletne storilce prekrškov. Struktura izrečenih vzgojnih ukrepov pa je ob sprejemanju nove zakonodaje še izraziteje kot pri mladoletnih storilcih kaznivih dejanj kazala anomalijo oz. potrebo po spremembi. Sodniki za prekrške so praviloma izrekli le ukor. Vzgojnega ukrepa oddaje v disciplinski center ni bilo mogoče izreči, ker takih centrov ni bilo (razen izjemoma v nekaterih krajih). Ukrep strožjega nadzorstva se je ravno tako izrekal v redkih primerih, predvsem zaradi težav pri izvrševanju tega ukrepa. Sodniki za prekrške so že večkrat opozarjali na neustreznost sistema vzgojnih ukrepov, saj so bili zaradi pomanjkanja alternativnih ukrepov »prisiljeni« izrehati ukor in to tudi specialnim povratnikom.²⁵ Takšna situacija pa je zelo zgovorno kazala na potrebo po uvedbi novih vzgojnih ukrepov po zgledu kazenske zakonodaje.

Zakon o prekrških, ki je stopil v veljavo 1.1.2005, je tudi v pravo o prekrških uvedel vzgojni ukrep navodila in prepovedi (36. člen ZP-1) in med navodili predvidel tudi delo v korist humanitarnih organizacij ali samoupravne lokalne skupnosti. Obseg dela je omejen na največ 40 ur v obdobju treh mesecev. Tako kot pri vzgojnem ukrepu po Kazenskem zakoniku pripravi in vodi izvajanje pooblaščen organ socialnega varstva. Če mladoletnik navodil ali prepovedi ne izpolnjuje, jih lahko sodišče nadomesti z izrekom vzgojnega ukrepa nadzorstva. Sodišče na to mladoletnika opozori, ko izreče navodila ali prepoved.

V slovenskem sistemu obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov je delo v korist skupnosti opredeljeno kot vzgojni ukrep, ki ga izreče sodnik po končanem sodnem postopku. Poleg tega ima delo v korist skupnosti pri nas tudi naravo odvracanja od kazenskega postopka (162.

člen ZKP). Pri tem je ukrep zakonsko nedorečen, saj ZKP ne določa obsega dela. To pomanjkljivost je skušal rešiti podzakonski akt Splošno navodilo za enotno uporabo določb 162. člena ZKP o odložitvi kazenskega pregona, ki ga je 30.11.2004 sprejel Vrhovni državni tožilec.²⁶ V njem je določeno, da splošno koristno delo za mladoletnike ne sme presežati 60 ur v obdobju treh mesecev.

2 Raziskava Inštituta za kriminologijo

2.1. Izrekanje in izvajanje dela v korist skupnosti v Sloveniji

Inštitut za kriminologijo je v letih 2002 – 2005 izvajal raziskovalni projekt »Uvajanje socialnih treningov in dela v korist lokalne skupnosti kot vrste vzgojnih ukrepov«.²⁷ Osnovni cilj projekta je bil okrepi vpliv nerepresivnih institucij (predvsem centrov za socialno delo – CSD) pri preprečevanju in zmanjševanju kriminalitete in drugih oblik deviantnega vedenja mladoletnikov. To smo želeli doseči s pripravo izvajanja dveh navodil v okviru vzgojnega ukrepa Navodila in prepovedi – delo v korist humanitarnih organizacij in udeležba socialnih treningov, za kar je KZ pooblastil organe socialnega varstva. Cilj raziskave je bil tudi odgovoriti na vprašanje, ali so CSD res najprimernejše ali edine primerne institucije za pripravo in izvedbo teh dveh navodil.

V nadaljevanju prikazujem le temeljne ugotovitve raziskovalne skupine o izvajanju dela v korist skupnosti s poudarkom na analizi sodne prakse. To je bila namreč tudi osnova za oblikovanje metodologije izvajanja tega ukrepa, kar je bil eden izmed temeljnih ciljev projekta. Na tak način smo želeli prispevati k hitrejšemu uvajanju dela v korist skupnosti v delo državnih tožilcev in sodnikov pri obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj.

²⁵ »S tem ta ukrep, kot sicer najpogosteje izrečen, vse bolj izgublja učinek in pomen. Kaže najprej, da ni pri posamezniku dosegel željenega učinka, pa se mu kot specialnemu povratniku kljub temu izreka; prav tako pa izgublja tudi generalnoproventivni učinek, ker ga nihče ne jemlje resno. Učinkovit je le pri redkih posameznikih, ki pa jih je tako malo, da kot izjema le potrjuje prejšnjo ugotovitev.« (Kramarič 1998, str. 39)

²⁶ Ur.l. RS, šr. 128/2004

²⁷ Raziskovalni projekt št. V5-0676-02 je bil izveden v okviru ciljnega raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2001-2006«, naročnika sta bila Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

2.2. Predstavitev vzorca

Pri pregledu statistike državnega tožilstva za leti 2002 in 2003 smo ugotovili, da nekatera tožilstva določajo delo v korist skupnosti kot nalogo v okviru instituta odloženega pregona. Odločili smo se za analizo zadev na tistih državnih tožilstvih, ki so v opazovanem obdobju določila ta ukrep v vsaj petih sklepih o odloženem pregonu v postopku obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Po tem kriteriju smo izločili 3 okrožna državna tožilstva (v nadaljevanju ODT): ODT Celje (36 zadev), ODT Novo mesto (18 zadev) in ODT Krško (5 zadev). Pričakovali smo, da se kriteriji, po katerih se za izrek ukrepa odločajo državni tožilci, razlikujejo od kriterijev, ki so vodili sodnikovo odločitev za izrek dela v korist skupnosti kot vzgojnega ukrepa. Namen ukrepa v okviru odloženega pregona je namreč odvratanje od formalnega kazenskega postopka, medtem ko naj bi bili vzgojni ukrepi (torej tudi delo v korist skupnosti) izrečeni tistim mladoletnim storilcem, ki potrebujejo intenzivnejše obravnavanje, ne pa tudi izločitve iz svojega okolja. Zato smo v analizo zajeli tudi zadeve, v katerih so sodniki za mladoletnike Okrožnega sodišča v Ljubljani v obdobju 2003 – 2005 izrekli delo v korist skupnosti kot vzgojni ukrep; ali kot samostojen vzgojni ukrep po 6. točki 77. člena KZ ali kot navodilo v okviru vzgojnega ukrepa »nadzorstvo organa socialnega varstva« po 4. odstavku 78. člena KZ. V času projekta smo se večkrat srečali s predstavniki Okrožnega državne-

ga tožilstva v Ljubljani, Okrožnega sodišča v Ljubljani in centrov za socialno delo iz Ljubljane in njene okolice. Osnovni pomislek sodišča je bila zaskrbljenost, ali bodo CSD organizirali izvedbo takšnega ukrepa. Po nekaj skupnih sestankih so strokovni delavci CSD iz Ljubljane najprej pokazali veliko pripravljenost sodelovati v našem projektu, in tudi to je bil razlog, da so sodnice izrekle navedeni ukrep v 24 zadevah. Poznejša spremenjena stališča do izvajanja tega ukrepa in razlogi zanje bodo predstavljeni v nadaljevanju.

Okrožno sodišče v Ljubljani je izreklo ukrep delo v korist skupnosti v obdobju 2003 – 2005 v 24 zadevah. Člani raziskovalne skupine smo analizirali 16 pravnomočnih zadev, v katerih je sodišče obravnavalo 31 mladoletnikov; proti trem je postopek ustavilo, enemu je izreklo ukrep nadzorstva organa socialnega varstva, 27 pa je naložilo delo v korist skupnosti v določenem obsegu. Tako smo analizirali odločitve tožilcev in sodnikov za mladoletnike, ki so določili delo v korist skupnosti, 86 mladoletnikom (59 v okviru odloženega pregona in 27 kot vzgojni ukrep).

Tabela 3: Kazniva dejanja, ki so jih storili mladoletniki in jim je bilo naloženo delo v korist skupnosti

Kaznivo dejanje po KZ	v okviru odloženega pregona 162.čl. ZKP	kot vzgojni ukrep – 77.čl. KZ, 78/4 čl. KZ	skupaj	delež
133.čl.	2	2	4	4.6%
136.čl.	2	-	2	2.3%
197.čl.	-	2	2	2.3%
211.čl.	24	2	26	30.2%
212.čl.	1	11	12	14%
213.čl.	-	2	2	2.3%
215.čl.	2	-	2	2.3%
216.čl.	2	-	2	2.3%
217.čl.	2	-	2	2.3%
218.čl.	-	2	2	2.3%
221.čl.	2	1	3	3.5%
224.čl.	8	1	9	10.5%
256.čl.	7	-	7	8.1%
258.čl.	1	-	1	1.2%
288.čl.	2	-	2	2.3%
299.čl.	-	2	2	2.3%
325.čl.	2	2	4	4.6%
327.čl.	1	-	1	1.2%
329.čl.	1	-	1	1.2%
skupaj	59	27	86	100%

2.3. Značilnosti storjenega kaznivega dejanja

Tako državni tožilci kot sodniki so se za izrek dela v korist skupnosti odločali praviloma pri premoženjskih kaznivih dejanjih (74,7%). Opazna razlika je predvsem v njihovi teži; tožilci so izrekli ta ukrep storilcem v povprečju lažjih premoženjskih kaznivih dejanj (1. In 2. odst. 211. člena KZ), medtem ko je pri odločitvi sodišč prevladovala težja oblika tatvine (212. člena KZ). To je pričakovana razlika, čeprav teža storjenega dejanja ni zakonsko določen kriterij za izbiro primerne vzgojne ukrepa.

Predvsem pri mladoletnikih je težko izdelati smernice, katere zadeve so posebej primerne za odloženi pregon, in jih utemeljiti na vrsti ali teži storjenega kaznivega dejanja. Tako za sodnike kot za tožilce je temeljno vodilo pri izbiri načina obravnavanja mladoletnika njegova osebnost in njegove osebne potrebe po pomoči in prevzgoji. Todega seznama primernih ali absolutno neprimernih kaznivih dejanj za sodnike ni mogoče izdelati, tožilci pa so že omejeni z zakonsko določbo 162. člena ZKP (kazniva dejanja s predpisano kaznijo do 5 let zapore).

2.4. Obseg del

Kazenski zakonik določa, da lahko sodišče določi mladoletniku opravljanje del do največ 120 ur v obdobju šestih mesecev (7. odst. 77. člena KZ). Sodišče je najpogosteje določilo 20 – 25 ur dela (59 % zadev – tabela 4). KZ posebej tudi določa, da mora biti delo organizirano tako, da ni moteno mladoletnikovo šolanje ali njegova zaposlitev. V nekaterih primerih je CSD posebej navedel, da je mladoletnik opravljal delo po pouku ali v dnevih brez pouka (med počitnicami, čez vikend), kar pomeni, da je bila pri organizaciji del spoštovana zakonska določba. Takšna organizacija del je zelo pomembna, saj zagotavlja, da bo mladoletnik kljub izrečni sankciji lahko izpolnjeval svoje dotodanje obveznosti, ki mu zagotavljajo določeno socialno vlogo. Poleg tega pa je z nemotenim šolanjem zmanjšana tudi stigmatizacija mladoletnika.

Tabela 4: Obseg dela v korist skupnosti kot vzgojnega ukrepa

Obseg dela	Število mladoletnikov
6 ur	1
8 ur	1
10 ur	1
20 ur	7
24 ur	7
25 ur	2
30 ur	1
40 ur	3
48 ur	2
50 ur	2
skupaj	27

V analiziranih zadevah so tožilci izrekli ukrep dela v korist skupnosti v trajanju od 8 do 40 ur, prevladovalo je, tako kot pri sodno odrejenih ukrepih, delo v obsegu okrog 20 ur. Pri analizi tožilskih spisov pa smo opazili posebnost enega okrožnega državnega tožilstva, ki v izreku sklepa ni nikoli določilo obsega dela. To je povsem neprimerno, je pa posledica ureditve dela v korist skupnosti v 162. členu ZKP, ki ne določa tudi njegovega obsega. Določbo 162. člena ZKP je zato treba dopolniti z določitvijo obsega splošno koristnega dela, pri čemer je smiselno izhajati iz obsega tega ukrepa kot vzgojnega ukrepa iz 77. člena KZ. Glede na to, da lahko sodnik po končanem sodnem postopku naloži mladoletniku delo v obsegu do največ 120 ur (7. odst. 77. člena KZ), bi bilo ustrezno omejiti obseg del v okviru odloženega preгона na največ 60 ur.

Tudi zaradi ugotovitve naše raziskave so tožilci odpravili navedeno pomanjkljivost v okviru podzakonskega akta, ki ga je izdal Vrhovni državni tožilec konec leta 2004 (v nadaljevanju tožilska navodila).²⁸ Določil je, da pri mladoletnikih delo v korist skupnosti ne sme presegati 60 ur v obdobju treh mesecev. Vendar pa obseg ukrepa, ki ga naloži storilcu državni tožilec, ne more biti predmet podzakonskega urejanja in tako navedeno navodilo razumem le kot prehodno rešitev; nujno je treba dopolniti določbo 162. člena ZKP. In to kljub temu, da je v leta 2004 sprejetih navodilih za tožilce zapisano, da so »pri odločanju o odložitvi kazenskega preгона državni tožilci dolžni upoštevati ... posebne kriterije za določitev nalog iz tega navodila« (2. člen navodil). Vsak poseg države v pravice posameznika mora biti v skladu z načelom zakonitosti natančno določen z zakonom in ne s podzakonskim aktom, predvsem zaradi postopka sprejemanja in spreminjanja in zaradi obvezujoče narave obeh aktov (zaradi zagotavljanja pravne varnosti kot temeljne vrednote pravne države).

2.5. Značilnosti mladoletnikov

Tožilski spisi so bili zelo skopi glede podatka o morebitni predobravnavanosti mladoletnikov zaradi storitve kaznivih dejanj, saj praviloma ta podatek ni bil zabeležen. Pogosto pa je bilo v spisu zaslediti podatek, da so bili mladoletniki že storilci prestopkov, vendar proti njim ni bil sprožen kazenski postopek. Iz tega domnevamo, da so bile lahko v teh primerih ovadbe zavržene bodisi zaradi uporabe instituta dejanja majhnega pomena po 14. členu KZ bodisi zaradi uspešne poravnave ali odloženega preгона. Če so namreč uporabljeni navedeni instituti, velja mladoletnik za nekaznovanega in se tudi ne more trditi, da je bil že storilec kaznivega dejanja. Postavlja se torej vprašanje, ali lahko ob spoštovanju domn-

²⁸ Splošno navodilo za enotno uporabo določb 162.čl. Zakona o kazenskem postopku o odložitvi kazenskega preгона, Ur.l. RS, št. 128/2004

eve nedolžnosti upoštevamo okoliščino, da je bil mladoletnik že obravnavan v alternativnih oblikah (z instituti odvracanja) in da takšna ugotovitev predstavlja oviro za ponovno uporabo navedenih alternativnih oblik.

Tožilec je samo v enem primeru pridobil mnenje CSD o mladoletniku in njegovi osebnosti preden se je odločil pogojno odložiti pregon. O razpisu naroka za odloženi pregon se je torej odločal samo na podlagi pisnega gradiva, ki mu ga je posredovala policija. Podatki iz ovadbe, ki bi se nanašali na osebnost mladoletnika in iz katerih bi tožilec lahko sklepal na primernost splošno koristnega dela, pa so skrajno skopi. Seveda pri tem ni izključen osebni oz. telefonski stik državnega tožilca s strokovnim delavcem CSD, vendar le-ta ni bil zabeležen v nobenem spisu. Ni tudi izključeno, da je tožilec mladoletnika zaradi morebitne njegove predobrnovanosti že osebno poznal. Z določeno zadržanostjo torej lahko zaključim, da je bilo osnovno vodilo tožilca teža dejanja in okoliščine, v katerih je bilo dejanje storjeno ter predkaznovanost kot edini podatek o osebi mladoletnika. Menim, da bi bilo primerneje, če bi državni tožilec zaprosil za predhodno mnenje CSD o primernosti mladoletnika za delo v korist skupnosti. Strokovni delavec CSD bi se o tej možnosti pogovoril z mladoletnikom in svoje mnenje posredoval tožilcu. Seveda bi moral strokovni delavec CSD posredovati informacije tožilcu hitro, saj časovni odmik reakcije od dejanja zmanjšuje učinek ukrepa.

Za razliko od tožilcev so sodniki vedno imeli pred seboj poročilo CSD o osebnosti mladoletnika in okoliščinah, v katerih mladoletnik živi; sodniki so dolžni zaprositi za navedeno poročilo po 2. odst. 469. člena KZ. Le dvema mladoletnikoma od 27 je sodišče že izreklo vzgojni ukrep zaradi storitve kaznivnega dejanja, v obeh primerih nadzorstvo organa socialnega varstva. Vsi ostali so kaznivo dejanje storili prvič. Najpogostejša lastnost mladoletnikov, ki je bila navedena v poročilih CSD, je bila delavnost (bodisi da pomagajo pri delu doma ali da med šolskimi počitnicami honorarno delajo). Poleg tega je imela večina mladoletnikov težave pri doseganju šolskih uspehov. Glede vzgojnih težav v družini smo približno pri polovici zasledili podatek, da so »vzgojno vodljivi«, pri ostalih pa so starši potožili zaradi občasnih vzgojnih težav ali neprimerne družbe. Iz navedene analize torej ne moremo zaključiti, kakšne so tipične lastnosti mladoletnikov, pri katerih se je sodišče odločilo za izrek dela v korist skupnosti kot vzgojnega ukrepa. Poleg tega je pomembno tudi dejstvo, da bi bilo treba obravnavati lastnosti predvsem glede na to, ali je bilo delo v korist skupnosti izrečeno kot samostojni vzgojni ukrep ali kot navodilo v okviru vzgojnega ukrepa nadzorstvo organa socialnega varstva. Zaradi premajhnega vzorca v raziskavi tega nismo upoštevali.

2.6. Utemeljitev izbire dela v korist skupnosti

V sklepih o odloženem pregonu državni tožilci niso navajali razlogov za svojo odločitev, zato jih na po analizi zadev nismo mogli oceniti. Sodišče pa je pri večini sklepov povzelo osebnostne lastnosti mladoletnikov iz poročil CSD, ki naj bi utemeljevale izbiro takšnega ukrepa. Te lastnosti so zelo različne, od pozitivnih do negativnih, tako da ni mogoč zaključek, da sodišče izreče to navodilo le mladoletnikom, ki še niso izvrševali kaznivih dejanj ali ki redno obiskujejo šolo ali ki so v družini vzgojno vodljivi. Tako med lastnostmi mladoletnika, ki naj bi utemeljevale primernost izrečenega navodila, sodišče navaja tudi mladoletnikovo nekritičnost do dejanja.

Med razlogi, ki jih sodišče pogosteje navaja kot utemeljitev za izbiro dela v korist skupnosti, so naslednji:

- »mladoletnik potrebuje organizirano dejavnost v prostem času, saj se bo na ta način obnašal odgovorneje«,
- »sodišče želi sporočiti mladoletniku, da se prosti čas lahko izkoristi tudi kako drugače in ne za storitev kaznivih dejanj«,
- »z delom bo mladoletnik pridobil pozitivne izkušnje, ki ga bodo odvracale od ponavljanja kaznivih dejanj«,
- fantu, staremu 20 let, ki ima končano le OŠ in ne išče zaposlitve, je sodišče ob izreku dela v korist skupnosti zapisalo v obrazložitvi, da bo izrečeno navodilo »mogoče le pripomoglo k temu, da bo spoznal, da so v življenju in odnosu do drugih ljudi postavljene določene omejitve in da mora postati bolj odgovoren do sebe in do drugih« (v konkretni zadevi mladoletnik ni izpolnil navodila, zato mu je sodišče spremenilo vzgojni ukrep v oddajo v vzgojni zavod)
- »navodilo bo pozitivno vplivalo na mladoletnike, ker bo v njih utrdilo spoznanje, da morajo za svoja nepravilna in neprimerna dejanja tudi odgovarjati«,
- »sodišče želi, da mladoletnik vzpostavi pravilen odnos do drugih ljudi in da gradi zaupanje do ljudi in oni do njega«.

Obrazložitev sodišča se tako na eni strani veže na potrebo po strukturiranem preživljanju prostega časa, k čemur naj bi neposredno prispevalo delo. Po drugi strani pa sodišče poudarja potrebo po odgovornosti mladoletnika za svoja ravnanja. Sodišče torej praviloma preseže okvirje restorativne pravičnosti, kamor je konceptualno mogoče uvrstiti delo v korist skupnosti, saj ne postavlja v ospredje (simbolne) povrnitve škode.

2.7. Problemi pri izvajanju dela v korist skupnosti

Tabela 5: Uspešnost izvedbe navodila

	Delo v okviru vzgojnega ukrepa (sklep sodnika)	Delo v okviru odloženega pregona (sklep tožilca)	Skupaj
Mladoletnik je opravil delo	11 (40.7%)	56 (95%)	67 (78%)
Mladoletnik ni opravil dela	11 (40.7%)	3 (5%)	14 (16.3%)
Še ni poročila CSD v času analize	5 (18.6%)	-	5 (5.7%)
Mladoletniki skupaj	27	59	86 (100%)

Za 5 mladoletnikov od 27 v sodnem spisu še ni bilo poročila CSD o izvrševanju navodila predvsem zato, ker rok, v katerem mora biti delo opravljeno, v času analiziranja zadev še ni potekel. Od preostalih 22 mladoletnikov jih je 11 v celoti opravilo naloženo delo, eden ni hotel izpolniti ukrepa, pri 10 mladoletnikih pa je CSD zavrnil organizacijo dela. Delo v korist skupnosti, ki ga je naložil tožilec v okviru odloženega pregona, niso v roku opravili 3 mladoletniki, medtem ko je za 56 mladoletnikov tožilec dobil obvestilo CSD o izpolnitvi dela in je zato ovadbo zavrgel.

V raziskavi Inštituta za kriminologijo smo ugotavljali uspešnost same izvedbe ukrepa, za ugotavljanje njegove uspešnosti v smislu doseganja dolgoročnejših ciljev (vzgoja in prevzgoja mladoletnika, ki se kažeta predvsem v tem, da mladoletnik ne ponavlja kaznivih dejanj) pa bi bila potrebna obsežnejša študija, ki bi zajela merjenje več dejavnikov, ki vplivajo na posameznikovo odločitev za storitev kaznivega dejanja.

Tabela 6: Organizacije, v katerih so mladoletniki opravili delo²⁹

Organizacija	Št. mladoletnikov	Vrsta del
Dom za starejše	18	razvažanje obrokov, hišna dela, zlaganje oblačil v pralnici, druženje s stanovalci, sprehodi, pomoč gibalno oviranim stanovalcem, raznašanje pošte, administrativna opravila, čiščenje okolice, barvanje železnih drogov
Občina	9	urejanje in čiščenje javnih površin
Krajevna skupnost	4	ni navedeno v poročilu CSD
Rdeči križ	4	ni navedeno v poročilu CSD
Društvo invalidov	2	administrativna dela (urejanje kartotek)
CSD, oddelek učno vzgojne pomoči	1	lažja fizična dela
Center za pomoč na domu / CSD	2	neposredna oskrba starejših na domu, čiščenje in urejanje okolice domov
Komunalno podjetje	1	vzdrževanje prehodov čez cestišče (odmetavanje snega)
Osnovna šola	1	urejanje okolice
Sonček, Zveza društev za cerebralno paralizo	2	ni navedeno v poročilu CSD
Zavetišče za zaščito živali	1	ni navedeno v poročilu CSD
Skupaj	46	

²⁹ V tabeli so zajeta dela 11 mladoletnikov, ki so delo opravljali kot sodno izrečeni vzgojni ukrep in 34 mladoletnikov, ki so delo opravljali v okviru odloženega pregona (za ostalih 22 mladoletnikov, ki so sicer bili zajeti v našo analizo, v poročilih CSD ni bilo navedeno, kakšno delo so opravili in v kateri organizaciji)

a) *Uspešna izpolnitev navodila – opredelitev primernih del*

Od mladoletnikov, za katere smo imeli poročilo CSD, jih je 83 % opravilo delo. Ta delež je visok, še posebej če upoštevamo, da le 5 % mladoletnikov ni opravilo dela zato, ker tega niso želeli, vsi ostali pa zato, ker CSD dela ni organiziral. Poročila CSD pogosto govorijo tudi o pohvalah mladoletnikov s strani organizacije, kjer so opravljali delo. Pogosto se navaja, da je bil mladoletnik pri delu skrben, vesten, samoiniciativen, da se je držal dogovorov, imel primeren odnos do zaposlenih v organizaciji. Niti v enem primeru pa CSD ni poročal o kakršnihkoli problemih, ki bi jih mladoletnik povzročil na delu.

Izmed organizacij močno izstopajo domovi za starejše občane. Razlogov za to je verjetno več, po pogovorih s socialnimi delavci pa je to predvsem posledica dobrega sodelovanja med CSD in temi institucijami. Socialni delavci so torej izvajanje dela predlagali tisti organizaciji, s katero so že imeli utečeno sodelovanje. Domovi za starejše občane so sicer primerna institucija za izvajanje splošno koristnih del, vendar v prihodnje (pri sistemskem reševanju organizacijskih vprašanj) to ne morejo biti prevladujoče organizacije. Primerne so tudi vse organizacije, ki se ukvarjajo z neprofitno oz. humanitarno dejavnostjo.

Še posebej se mi zdijo primerne organizacije, ki skrbijo za invalidne, socialno šibke, bolne ali drugače prizadete ljudi. Delo v njih omogoča mladoletniku spoznavanje ljudi, ki potrebujejo njegovo pomoč in mu v tem smislu lahko nudi občutek potrebnosti in uspešnosti. Pomembno je tudi, da imajo mladi priložnost delati z ljudmi, ki jih niso vajeni, se pri tem soočati z lastnimi prepričanji in stereotipi ter svojo izkušnjo reflektirati z mentorji.³⁰ Obiskali smo Zvezo društev za cerebralno paralizo v Ljubljani in se pogovarjali s strokovnim osebjem. Z vsemi mladoletniki, ki so pri njih opravljali delo v korist skupnosti (v našo raziskavo sta bila zajeta samo dva), so bili zaposleni zadovoljni. Vse so aktivno vključili v delo z oskrbovanci in nekateri mladoletniki so se tudi po opravljenem obsegu del v okviru vzgojnega ukrepa k njim vračali kot prostovoljci. In v tem vidijo poseben uspeh.

V literaturi ni veliko razprav o tem, katera dela naj mladoletniki opravljajo. Vsi avtorji pa poudarjajo, da mora biti vrsta del izbrana tako, da je skupnosti in mladoletniku resnično v korist ter da mu posreduje ustrezna vrednotna sporočila. Naravi in kakovosti delovnih izkušenj oz. celotnemu delovnemu kontekstu je zato treba namenjati veliko pozornosti. Uspešno izbrana vrsta dela in organizacija pomeni, da prestopnik delo bolj verjetno doživlja kot vredno in koristno ter da aktivno sodeluje. Pri izboru dela je treba upoštevati namen ukrepa, značilnosti mladostnika in potrebe organizaci-

je, zaželeno pa je, da je delo smiselno povezano tudi z naravo prestopka.³¹

Posameznik naj bi v delu videl nekaj konstruktivnega in priložnost, da se oddolži skupnosti. Zato je zelo pomembno, da delovne okoliščine omogočijo čim več možnosti za stike med mladoletniki in tistimi, ki imajo od njihovega dela korist. McIvor³² zato priporoča, da naj bo delo, ki ga mladoletnik opravlja, cenjeno oz. vrednota tako zanj kot za organizacijo, v kateri dela, in za celotno skupnost. Avtor se sklicuje na svojo raziskavo, ki je med drugim pokazala, da so posamezniki, ki so pozitivno vrednotili svoje delo, manj pogosto neopravičeno izostali z dela in manj pogosto izjavljali, da obstaja možnost, da bodo ponovno kršili zakon.

Delo ne sme biti umeščeno v kaznovanje v smislu poniževanja, nasprotno, krepiti mora doživljanje lastne vrednosti, pomembnosti, koristnosti, sposobnosti, uspešnosti, zadovoljstva s seboj in povezanosti s skupnostjo.³³ Omogočati mora odkrivanje posameznikovih močnih strani, kakovosti, nagnjenj, hkrati pa naj bi nudilo čim več možnosti za vsestransko učenje, usposabljanje (tudi poklicno),³⁴ oblikovanje navad in ustvarjalnost. Glede slednjega je pomembno, da dela niso rutinska oz. šablonska. Od navedenih del v tabeli 6 sodi »urejanje arhiva« med manj primerne dela, ker je v veliki meri neustvarjalno delo, pri katerem mladoletnik ni bil aktivno vključen v socialne odnose delovnega kolektiva.

Zagotovili naj bi tako možnosti za delo v skupini kot individualna dela.³⁵ Dekleva³⁶ se zavzema predvsem za delo v skupini in v stvarnih delovnih pogojih. Dela naj bodo ustrezno zahtevna, ravno toliko, da bodo izziv oz. spodbujala mladostnikovo motivacijo, osebne zmožnosti in lastno aktivnost v procesu učenja in osebnega razvoja.³⁷

Treba je zagotoviti, da ima od mladoletnikovega dela korist res celotna skupnost, kar predpostavlja predvsem vključitev različnih neprofitnih organizacij, ki zagotavljajo raznovrstno pomoč pomoči potrebnim. Glede vrst dela se Mrvič in Đorđević³⁸ zavzemata za taksativno določenost vrste del v korist skupnosti, njihovih organizatorjev in nadzornih organov, saj se tako domnevno preprečuje uporabljanje dela v zasebne namene. Menim, da je pomanjkljivost taksativne oblike urejanja tega področja vsaj v tem, da siromaši možnosti za opravljanje zelo ustreznih del, ki se v življenju

³¹ Carter 1987, str. 7

³² McIvor 1991, str. 27

³³ Muršič 2005, str. 115

³⁴ Delo naj bo skladno s pričakovanji in aspiracijami za kasnejšo zaposlitev (Dekleva 1996, str. 95).

³⁵ McIvor 1991, str. 27

³⁶ Dekleva 1996, str. 94

³⁷ McIvor 1991, str. 27

³⁸ Mrvič 1993, str. 31

³⁰ Muršič 2005, str. 114

oz. praksi včasih nepredvideno ponudijo.³⁹

b) Neizvedeno navodilo

V polovici zadev, v katerih je sodišče mladoletniku izreklo navodilo delo v korist skupnosti, pa navodilo ni bilo izpolnjeno, ker ga CSD niso organizirali zaradi sklicevanja na organizacijske težave sistemske narave. Predvsem so poudarjali nerešena finančna vprašanja nezgodnega zavarovanja, plačila malice in potnih stroškov. Zanimivo je, da je nekaj CSD kljub navedenim problemom delo organiziralo; ali tako, da so poiskali finančna sredstva znotraj CSD ali pa so poiskali organizacijo, ki je bila sama pripravljena kriti vse prej navedene stroške in tudi izvesti ukrep. Poleg tega naj še posebej navedem, da so bili strokovni delavci vseh CSD, ki so odklanjali organizacijo dela, seznanjeni z možnostjo, da Inštitut za kriminologijo v okviru raziskovalnega projekta krije vse stroške izvajanja ukrepa, pa te možnosti niso želeli izrabiti.

Sodišče je v navedenih primerih vztrajalo in pogosto pozivalo CSD, naj delo v korist skupnosti organizirajo, vendar v vseh primerih neuspešno. Še posebej je zanimiv primer mladoletnika, ki je v starosti 16 let in pol izvršil poskus kaznivega dejanja izsiljevanja (218. člen KZ) v sotorilstvu s polnoletno osebo. Sodišče mu je izreklo vzgojni ukrep nadzorstvo organa socialnega varstva, ob njem pa tudi navodilo, da mora v roku 3 mesecev opraviti 24 ur dela v korist skupnosti. V opisanem primeru sta si sodišče in pristojni CSD dopisovala 1 leto in 4 mesece po pravnomočnosti sklepa, s katerim je sodišče izreklo vzgojni ukrep. V tem času je sodišče petkrat pisno pozvalo CSD, naj poda poročilo o izvajanju navodila delo v korist skupnosti, enkrat je opravilo telefonske poizvedbe. CSD je enkrat v telefonskem razgovoru in v treh dopisih vedno odgovorilo vsebinsko isto; navajali so, da dela ne morejo organizirati zaradi sistemske neurejenosti področja. Ob tem naj ponovno poudarim, da so v istem času trije drugi centri za socialno delo s širšega področja Ljubljane organizirali navodilo delo v korist skupnosti, eden med njimi v sodelovanju z Inštitutom za kriminologijo, ki je kril stroške nezgodnega zavarovanja za mladoletnika. Sklicevanje na sistemsko neurejenost področja in čakanje na dogovore med ministrstvi torej lahko ocenim tudi kot nezainteresiranost in nameren spregled ponujenih (čeprav le časovnih) rešitev.

3. Sklepno: primerni izvajalci dela v korist skupnosti v Sloveniji – centri za socialno delo ali posebne službe?

V raziskavi Inštituta za kriminologijo smo na podlagi analize slovenske zakonodaje oblikovali nekaj konkretnih predlogov zakonskih sprememb. Med najpomembnejšimi sta predloga za določitev obsega del v okviru odloženega pregona

(162. člen ZKP) in dopustnost izrekanja dela v korist skupnosti kot samostojnega vzgojnega ukrepa tudi polnoletnim, ki so kaznivo dejanje izvršili kot starejši mladoletniki. Sedanja ureditev tega ne dopušča, zato sodišča takšnim storilcem pogosto izrečejo vzgojni ukrep nadzorstva organa socialnega varstva samo zato, da jim v okviru tega vzgojnega ukrepa lahko določijo delo v korist skupnosti kot posebno navodilo. Ob tem pa v obrazložitvi posebej navedejo, da se bo nadzorstvo prenehalo izvajati takoj, ko bo oseba opravila delo.

Na podlagi analiziranih 86 izrečenih ukrepov smo izdelali metodiko izvajanja ukrepa, ki naj bi zapolnila trenutno praznino na tem področju in vzpodbudila tako tožilce in sodnike kot tudi strokovne delavce CSD k odločnejšemu spopadanju s problemi pri izvajanju tega ukrepa. V ozadju analiziranih primerov pa je bilo vedno temeljno vprašanje, ali so CSD res najprimernejši izvajalci dela v korist skupnosti.

Različen namen dela v korist skupnosti (oblike odvratanja, način izvršitve zaporne kazni ali samostojna sankcija) pogosto tudi odgovor na vprašanje, katere službe so najprimernejše za njegovo izvajanje. Primerjalnopravne analize so pokazale, da je organiziranje dela v korist skupnosti odvisno tudi od tega, ali v državah že obstajajo posebne službe za izvajanje pogojnih obsodb (probation offices). Glede tega vprašanja lahko pravne sisteme razdelimo v grobem v dva modela. V prvem modelu delo organizirajo in njegovo izvajanje nadzirajo posebne službe, ustanovljene posebej za to nalogo (community service coordinators) ali pa so organizirane znotraj socialnovarstvenih služb. Drugi model pa tvorijo države, kjer sodi organiziranje dela v korist skupnosti v pristojnost »probation offices«. Uslužbencem teh posebnih služb za izvajanje pogojnih obsodb pogosto pomagajo socialni delavci iz socialnovarstvenih služb. Vendar pri teh dveh modelih ne gre le za različen organizacijski pristop, ampak je odločitev glede pristojnih služb odvisna tudi od temeljnega vprašanja, kakšen je namen dela v korist skupnosti. Če je glavni namen rehabilitacija storilca, potem je primernejše, da delo organizira socialnovarstvena služba. Njen osnovni namen je nuditi posameznikom pomoč in zato tudi sodeluje s tistimi, ki jim je naložen ta ukrep. Pri tem seveda ne smemo pozabiti, da so socialni delavci pri izvajanju kazenskih sankcij ali drugih prisilnih ukrepov pogosto postavljeni v konfliktno vlogo, ko hkrati nudijo pomoč in izvajajo družbeno nadzorstvo. Vendar pa pri ustanavljanju posebnih služb za pomoč in nadzor pogojno obsojenih, pride do izraza kaznovalna vloga dela v korist skupnosti. Oba modela imata torej svoje dobre in slabe strani.

V slovenski kazenski zakonodaji (ZKP, KZ) so Centri za socialno delo zadolženi za izvajanje dela v korist skupnosti. Tako se je odločil zakonodajalec že 1995. leta in vztrajal pri svoji odločitvi tudi, ko je razširil delo v korist skupnosti na

³⁹ Muršič 2005, str. 115

storilce prekrškov. Ta odločitev je bila očitno oblikovana brez temeljitejšega razmisleka, ali je takšna naloga v skladu s cilji delovanja socialnovarstvenih služb pri nas in ali bodo socialni delavci ob svojih nalogah zmogli še eno novo. Izkazalo se je, da socialni delavci niso bili pripravljeni na sprejem nove naloge tako pri mladoletnih kot tudi pri polnoletnih storilcih kaznivih dejanj. Najpogosteje so se sklicevali na preobremenjenost z drugimi obveznostmi, slišati pa je bilo tudi ugovore vsebinske narave, ki so se nanašali predvsem na polnoletne storilce.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je organizacijski vidik izvajanja dela v korist skupnosti začelo reševati šele sredi leta 2005, ko je na CSD zaposlilo nekaj strokovnjakov, ki naj bi skrbeli za izvajanje alternativnih sankcij. Posebej je bilo poudarjeno, da bodo delo v korist skupnosti za mladoletnike organizirali tisti socialni delavci, ki že sedaj delajo z mladoletnimi storilci kaznivih dejanj. Ta ločitev se mi zdi sprejemljiva, še posebej zato, ker bo tako ostal poudarek na rehabilitativnem namenu tega ukrepa. Izvajali ga bodo namreč strokovni delavci, ki že izvajajo druge vzgojne ukrepe z jasno opredeljenim namenom pomoči in prevzgoje. Poleg tega potrebuje mladoletnik posebno pripravo in spremljanje izvrševanja ukrepa. Izhodišča za delo s polnoletnimi osebami, ki jim je izrečeno delo v korist skupnosti, so v določenih točkah bistveno drugačna. Naloga tako ministrstva za delo, družino in socialne zadeve kot tudi ministrstva za pravosodje pa bi bila, da po desetih letih končno konkretizira naloge CSD, izdela metodologijo izvajanja, izvede usposabljanje strokovnjakov in seveda zagotovi finančna sredstva za izvajanje dela v korist skupnosti.

Literatura

1. Carić A. (1971): **Problemi maloljetničkog sudstva**, Split.
2. Carter Robert M. et al. (1987): Community service: A review of the basic issues, **Federal Probation**.
3. Dekleva B. (ur.) (1996): **Nove vrste vzgojnih ukrepov za mladoletnike**, Univerza v Ljubljani, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.
4. Graham J., Moore C. (2004): Trend report on Juvenile Justice in England and Wales, Paper presented at the Conference of the European Society of Criminology, Amsterdam, august 25.-28.2004, URL: www.esc-eurocrim.org
5. Harris R., Wing Lo T. (2002): Community Service: Its Use in Criminal Justice, **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, 4, str. 427-444.
6. Junger Tas J. (2002): The Juvenile Justice System: Past and Present Trends in Western Society, v: **Punishing Juveniles, Principles and Critique**, (ed. Weijers I., Duff A.), Hart Publishing, str. 23-44.
7. Killias M., Aebi M., Ribeaud D. (2000): Does Community Service Rehabilitate better than Short-term Imprisonment?: Results of a Controlled Experiment, **The Howard Journal of Criminal Justice**, 1, str. 40 -57.
8. Kramarič J. (1998): Za večjo učinkovitost vzgojnih ukrepov zoper mladoletne storilce prekrškov, **Pravna praksa**, št.9, str. 38-40.
9. Matic O. (1973):Istorijski prikaz krivičnopravnog položaja maloletnih učinilaca krivičnih dela, **Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja**, Beograd, št. 2.
10. McIvor G. (1991): Community Service Work Placement, **The Howard Journal of Criminal Justice**, 1, str. 19-29.
11. Mežnar A. (2000): Poravnavanje med storilcem in žrtvijo kaznivega dejanja – nov institut v naši procesni kazenski zakonodaji, **Pravnik** št. 6-8, str. 475-501.
12. Mrvić, N., Dordević, D. (1993). Društveno koristan rad. **Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja**, št.1, str. 23-32.
13. Muiluvuori M.L. (2001): Recidivism Among People Sentenced to Community Service in Finland, **Criminology and Crime Prevention**, št.1, str. 72-82.
14. Muncie, J. (2005): The globalization of crime control – the case of youth and juvenile justice: Neo-liberalism, policy convergence and international convention, **Theoretical Criminology**, 9, 1, str. 35–64.
15. Muršič M., Filipčič K. (2005): Delo v korist lokalne skupnosti. Sklepne ugotovitve in predlogi. V: ŠELIH, Alenka (ur.). **Uvajanje socialnih treningov in dela v korist lokalne skupnosti kot vrste vzgojnih ukrepov**, (Raziskava, št. 144). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, str. 112-135.
16. Pavlina Z. (1992): Oris razvoja prava o prekrških in organov za postopek o prekrških v Republiki Sloveniji po 1945. letu, **Pravnik** št. 11-12, str. 511-523.
17. Petrovec, D. (2000). Delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti. V: Bavcon, L. (ur.): **Uveljavljanje novih institutov kazenskega materialnega in procesnega prava**. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, str. 84-94.
18. Rex S., Gelsthorpe L. (2002): The Role of Community Service in Reducing Offending: Evaluating Pathfinder Projects in the UK, **The Howard Journal of Criminal Justice**, št. 4, str. 311-325.
19. Schaffner, L. (2002): An age of reason: Paradoxes in the US legal construction of adulthood, **The International Journal of Children's Rights**, 10, št. 3, str. 201–232.
20. Stando Kawecka, B. (2004): Trend report on Juvenile Justice in Poland, Paper presented at the Conference of the European Society of Criminology, Amsterdam, august 25.–28.2004 www.esc-eurocrim.org
21. Šelih, A. (1998). Alternatives to Judicial Responses. V: **Young Offenders and their Families – The Human Rights Issue**. Forum Verlag Godesberg, str. 187-192.
22. Van Dijk, K. (2004): Trend report on Juvenile Justice in Belgium, Paper presented at the Conference of the European Society of Criminology, Amsterdam, august 25.–28. 2004, URL: www.esc-eurocrim.org
23. Walgrave L., Geudens H. (1996): The restorative proportionality of community service for juveniles, **European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice**, Deventer.

Community service – a new way of re-educating juvenile delinquents in Slovenia

Katja Filipčič, LL.D. Assistant Professor, Faculty of Law, Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Community service was introduced to the Slovene model of dealing with juvenile delinquents in 1995 as an autonomous educational measure and as a form of diversion from criminal proceedings. Ten years after its introduction, community service has still not entered judicial practice. In order to establish the reasons for such a situation, the Institute of Criminology at the Faculty of Law in Ljubljana conducted a study in 2002 – 2005 »Introduction of social trainings and community service as a type of educational measure«. The central part of the research consists of an analysis of 86 cases, in which prosecutors (59 cases) and judges (27 cases) imposed the measure of community service on juveniles between 2002 and 2005. In 75 % of the cases, this measure was imposed on juveniles who had committed property crimes. The majority of juveniles had to perform their work amounting to 20 to 25 hours, although in accordance with the current legislation, the extent of work determined by a judge can be a maximum of 120 hours and by a prosecutor 60 hours. In the cases analysed, the work was successfully completed in 83 % of the cases; in 12 % of the cases, a Centre for Social Work refused the organisation of community service in spite of the judicial decision, ordering the Centre to organise and implement this measure in accordance with the Slovene legislation. In justification, the Centre invoked systemic problems regarding payment of accident insurance for juveniles while performing work. It was found that some organizational questions concerning the implementation of this measure have not actually been systemically regulated, though not to such an extent as to make the implementation of this measure impossible. The most important finding of the research is that Centres for Social Work are the most appropriate agencies for the implementation of community service for juvenile delinquents and that the establishment of special agencies for the implementation of this measure could shift the stress to the punitive character of this measure rather than its re-educational nature.

Key words: community service, juvenile delinquents, re-education, educational measures, implementation, research study, Slovenia

UDC 343.915: 343.274 (497.4)